

„Ning minu maailmapilt laguneb hoogsalt.“ Aira Kaalu kirjad Ene Mihkelsonile

Eduard Parhomenko

Tartu Ülikool

Kõne alla tulevad Aira Kaalu seitse kirja Ene Mihkelsonile aastaist 1983–1988, mis on hoiul Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Kultuuriloolises Arhiivis Ene Mihkelsoni personaalkogus (EKLA, f 421, m 2: 16). Lähedust ja mõistmist otsides vahendab Aira Kaal neis oma intiimseid elamusi loodusest ja läbikäimisest inimestega, mõttekilde loetust. Ta reageerib Ene Mihkelsoni teoste „Matsi põhi“ ja „Kuju keset väljakut“ (mõlemad 1983) ning „Korter“ (1985) trükis ilmumisele ning luuletustele ajakirjas Looming (1986).

Ettekandes keskenduksin maailmavaatelisuse küsimusele, mida Aira Kaal puudutab kahes kirjas (6. juulil 1984 ja 12. augustil 1985) eksplitsiitselt. Neist esimeses kirjeldab ta oma „maailmapildi lagunemist“ kodukoha looduse ja omastega suhtlemise mõjul: „Muidu läheb aeg niisama. Käin vahel kadakate vahel jalutamas ja nisupõllu ääre seest rukkililli korjamas. Latran koduste ja külalistega. Ning minu maailmapilt laguneb hoogsalt. Sellest tekib vahel eriline pinge, teinekord jälle mõni moment sügavat igavust...“ Teises kirjas heidab ta noorema põlvkonna kirjanikele (Ene Mihkelson, Viivi Luik) ette ülemäärast, lausa kunstlikuna mõjuvat „teoreetilisust“ ja „ideelisust“: „Generatsioon või koolkond või mingi ühtne ideeline hoiak on tugevam kui autori individuaalsus.“ Säärane kriitika on aga märkimisväärne, kui pidada silmas Aira Kaalu enese varasemat võitlust kirjanduse maailmavaatelisuse ja parteilisuse eest, omaaegset ihalust „kindlate sihtide“ järele. Siia kõrvale asetaksin Ene Mihkelsoni artikli „Luuletaja muutumine ajas“ (1981), mis arvustades Aira Kaalu samal aastal ilmunud valikkogu „Saaks kord seda imet veel vaadata“, oli juba teele pannud küsimuse maailmavaatelisusest, ka meie jaoks, selle ületatusest, ent ühtlasi ületamatusest „filosoofilisuse“ kaudu – filosoofilisuse, mida Aira Kaalu hilisele luulele ikka omistatakse.